

ÖLÜM CEZASI VE YAPIBOZUMU

Fatma ERKEK*

ÖZ

Derrida, hiçbir filozofun ölüm cezasına karşı olmadığını, aksine filozofların ölüm cezasını meşrulaştırdıklarını öne sürer. Ölüm cezasına karşı olan filozofların ise ilkesel olarak onu savunan bazı argümanlara sahip olduklarını dile getirir. Derrida'ya göre ölüm cezasını savunan Kant gibi kimi filozoflar istisnalara yer vererek ölüm cezası konusunda kendi içlerinde çelişen argümanlar ortaya koyarlar. Aynı şekilde ölüm cezasına karşı çıkan düşünürler ise ya istisnalara yer vererek ya da infaz koşullarında iyileştirmeler yapılmasından yana görüşler ileri sürerek bir noktada bu cezayı onaylarlar. Derrida, ölüm cezasını ve filozoflar tarafından bu konuda ortaya konulan argümanları birçok açıdan yapıbozuma uğratar. Bu çalışmada öncelikle ölüm cezasından yana ve ona karşı olan bazı görüşler ortaya konularak Derrida'nın ölüm cezasını ve ölüm cezasına ilişkin görüşleri nasıl yapıbozuma uğrattığı ele alınacaktır. Son olarak onun ölüm cezası karşısındaki duruşu saptanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ölüm cezası, yapıbozum, Derrida, Kant, Camus, Beccaria, suç, infaz

THE DEATH PENALTY AND ITS DECONSTRUCTION

ABSTRACT

Derrida argues that no philosopher is against the death penalty; on the contrary, philosophers legitimize it. He states that philosophers who are against the death penalty have some arguments that defend it in principle. According to Derrida, some philosophers, such as Kant, who defend the death penalty, make self-contradictory arguments about the death penalty by including exceptions. Similarly, thinkers who oppose the death penalty advocate it at some point, either by making exceptions or by arguing for an improvement in the conditions of execution. Derrida deconstructs the death penalty and the arguments put forward by philosophers on the subject in a variety of ways. This study will first present some views for and against the death penalty and discuss how Derrida deconstructs the death penalty and these views. Finally, we will find out his certain views about the death penalty.

Keywords: The death penalty, deconstruction, Derrida, Kant, Camus, Beccaria, crime, execution

* Dr. Öğr. Üyesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Felsefe Bölümü, E-posta: fatoserkek@gmail.com, ORCID: 0000-0001-7309-5694.

Makalenin geliş tarihi: 17.11.2024

Makalenin kabul tarihi: 17.12.2024

Submission Date: 17 November 2024

Approval Date: 17 December 2024

Giriş

Ölüm cezası üzerinde en çok duran filozoflardan biri Fransız filozof Jacques Derrida'dır. Derrida, 1999-2001 yılları arasında zihnini uzun bir süre meşgul eden problemlerden biri olan ölüm cezası üzerine seminerler vermiştir ve bu seminerlerde ölüm cezasını tüm yönleriyle ele almıştır. Derrida bu seminerlerde öncelikle çarpıcı ve yerinde bir iddiada bulunur. Ona göre kendi zamanına kadar hiçbir filozof ölüm cezasına karşı olmamıştır. Ölüm cezasına karşı argümanlar sunan bazı filozofların ve yazarların görüşleri incelediğinde ise onların esasında ilkesel olarak ölüm cezasını savunan yanlara sahip olduğu ve felsefi olarak iyi bir şekilde ele alınmadığı görülür. Buradan hareketle Derrida felsefenin neden ölüm cezasından yana olduğunu, kendi deyimiyle "felsefeyi bugüne kadar ilkesel olarak ölüm cezasının yanında kalmaya mahkûm eden" şeyin ne olduğunu sorgular.¹ Dolayısıyla ölüm cezasını, onu savunan, meşrulaştıran ve ona karşı çıkan görüşleri, argümanları açığa çıkarır ve yapıbozuma uğratır.

214

Bu çalışmada öncelikle ölüm cezasının teolojik-politik kökeni ortaya konulacak, ardından Immanuel Kant, Cesare Beccaria ve Albert Camus'nün ölüm cezasına ilişkin görüşleri serimlenerek Derrida'nın onları nasıl yapıbozuma uğrattığı gösterilecektir. Son olarak Derrida'nın ölüm cezasına ilişkin görüşü görünür kılınmaya çalışılacaktır.

1. Ölüm Cezasının Teolojik-Politik Kökeni

Ölüm cezasını yapıbozuma uğratma girişiminde Derrida'nın ilk yöneldiği şeylerden biri egemenliğin teolojik-politik yapısı, kökenleridir. Derrida'ya göre "teolojik-politik, ölüm cezasının zorunlu olarak içinde yer aldığı bir sistem, bir egemenlik aygıtıdır. Ölüm cezasının olduğu her yerde teolojik-politik de vardır."² Derrida için bu ceza din ile devlet ittifakının, diğer bir deyişle egemen gücün somut bir göstergesi olup teolojik olanı ve politikayı bir araya getirir. O yüzden, ölüm cezasını teolojik-politik söylemi dikkate almadan, onu hesaba katmadan ele almak mümkün değildir. Bunu yapmadığımız takdirde onun "dayanaklarını" göremeyiz. "Zira ölüm cezası dinsel bir çağrı ile bir devlet egemenliği arasında

¹ Jacques Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, çeviren. Elizabeth Rottenberg, ed. Geoffrey Bennington ve Peggy Kamuf, Chicago: The University of Chicago Press, 2017, 26.

² Jacques Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, çeviren. Peggy Kamuf, ed. Geoffrey Bennington and Peggy Kamuf, Chicago: The University of Chicago Press, 2014, 23.

bir ittifak sonucu oldu her zaman.”³ Ölüm cezası devletin yasalarına dayanılarak verilir ve mahkûmların infazları gerçekleştirilir. Bu anlamda devletin yaşam ve ölüm üzerinde bir otoritesi, gücü vardır ve yaşam verme ile alma yetkisi de teolojik bir dayanağa sahiptir. “Diğer bir deyişle, siyasi egemenlik teolojik egemenliğe dayanır ve bu da Kilise ile Devleti birbirinden ayırmaya yönelik her türlü girişimi ihlal eder. Sonuç olarak, devlet hayat verme ve alma yetkisini ancak daha yüksek bir güce başvurarak temellendirebilir.”⁴

Derrida ölüm cezası üzerine olan görüşlerin “teolojik-politik” bir kökeni olduğunu ve “Yahudi-Hristiyan mirasına” dayandığını ileri sürer.⁵ İbrahimi dinler insanı diğer canlılardan daha üstün görerek insan yaşamına bir kutsallık atfetmişlerdir. Bu dinlerde insanın ne kadar yaşayacağına, başka bir deyişle ne zaman öleceğine karar verenin Tanrı olduğu inancı hakimdir. Bu dinler bir insan tarafından başka bir insanın yaşamının sonlandırılmasını Tanrı’yı ve onun hakimiyetini yok saymakla eş görmüşlerdir. Bundan dolayı, bir insanın başka bir insanı öldürmesi yasaklanmıştır.⁶ İbrahimi kültüre sahip olan devletlerin on emirden biri olan “öldürmeyeceksin” emri ile hareket etmeleri beklenir; fakat Derrida için bu devletler, ölüm cezasının bu emirle çeliştiğini düşünmezler. Çünkü Tanrı bu emrin arkasında Musa’ya halkı için hükümler koymasını emretmiştir. Bu hükümlere göre, on emirden herhangi bir emri ihlal eden kişiye ölüm cezası verilmelidir. Söz konusu hükümler bir başkasını öldüren, hırsızlık yapan kişilerin de ölümle cezalandırılmasını buyurur.⁷ Öldürme yasağı daha çok masum insanların öldürülmesine karşı konulmuş bir yasak gibi durur. Savaş ve ölüm cezası gibi durumlarda öldürme yasağı yoktur. İlk başlarda Hristiyanlık bu yasağı istisnalara yer vermeksizin uygularken, daha sonra devlet egemenliği altına girdiğinde bahsettiğimiz istisnai durumlarda ve meşru müdafaa durumunda bu yasağı göz ardı etmiştir. Buna gerekçe olarak ise öldürülenlerin

³ Jacques Derrida, *Gün Doğmadan, Elisabeth Roudinesco ile Konuşma*, çeviren. Kenan Sarıalioğlu. İstanbul: Dharma Yayınları, 2006, 194.

⁴ Kelly Oliver, “Opening the Blinds on Botched Executions: Interrupting the Time of the Death Penalty”, içinde *Deconstructing the Death Penalty: Derrida’s Seminars and the New Abolitionism*, ed. Kelly Oliver ve Stephanie M. Straub, New York: Fordham University Press, 2018, 195.

⁵ Joseph N. Ogar, Abel Ushie, Idagu, Bassey Samuel Akpan, “Evaluation of Jacques Derrida’s Position on Death Penalty; A Case against the Abolitionist,” *OmniScience: A Multi-disciplinary Journal*, 7 (1) (2017): 7.

⁶ Sibel İnçeoğlu, *Ölme Hakkı (Ötenazi)*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999, 35-38.

⁷ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 10-12.

masum olmadıklarını göstermiştir. Dolayısıyla “sana tokat atana öbür yanağı dön’ ilkesinden vazgeçmiş, şiddete karşı şiddetle cevap vermeye izin vermiştir.”⁸

Derrida, söz konusu dinlerde cinayet işleyen kişiye ölüm cezası verilmesini buyuran bu emri inceler ve burada ölüm cezası ve cinayet arasında bir farkın olduğunu söyler. “Bir ölüm, yani ölüm cezası, diğer ölümün (cinayet) ihlal etmiş olacağı yasayı ya da buyruğu yeniden yürürlüğe koyar.”⁹ Derrida, cinayet durumunda ölüm cezasını savunan tüm düşünürlerin bu “ilahi mantık”tan hareket ettiklerini ifade eder ve Rönesans dönemi düşünürlerini, Grotius, Hobbes, Locke ve Kant’ı bu mantıkla hareket eden düşünürler arasında sayar.¹⁰

2. Ölüm Cezasının Yapıbozumu

2.1: Kant’ın Ölüm Cezasına İlişkin Görüşü ve Yapıbozumu

Derrida’nın ölüm cezasını yapıbozuma* uğrattırken en çok ele aldığı düşünürlerden birisi Kant’tır. Kant ölüm cezasını savunan, meşrulaştıran düşünürler arasında yer alır. Derrida’nın onun ölüm cezası hakkındaki düşüncelerini yapıbozuma uğratma nedeni ise onun ölüm cezasını haklılaştırmaya yönelik ortaya koyduğu argümanların felsefe tarihinde ölüm cezasını savunan en güçlü argümanlar olmasıdır. Zira onun ölüm cezası savunusu “en rasyonel savunmadır: felsefi bir savunmadır.”¹¹

Kant için ceza bir kişiye daima suçundan ötürü verilmelidir, başka bir şeyden, daha doğrusu başka bir amaçtan ötürü verilmemelidir. Buna gerekçe olarak ise, insanın eşya olmadığını, dolayısıyla başka bir insanın, başkalarının amaçları için araçsallaştırılamayacağını gösterir.¹² Ona göre kesinlikle

⁸ İnceoğlu, *Ölme Hakkı (Ötenazi)*, 38-40.

⁹ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 14.

¹⁰ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 14.

* Derrida, yapıbozum ile genel olarak edebi ve felsefi bir metnin, bir kavramın ya da düşünsel bir yapının iç mantığını, nasıl inşa edildiğini ortaya koyarak onun inşası sürecinde neyin öne çıkarıldığını, neyin dışarıda bırakıldığını ve bunların neden yapıldığını sorgulamaya açar. Aynı zamanda onların sabit ve mutlak anlam iddialarını sorgulayarak kendi içlerinde mevcut olan çelişkilerini, tutarsızlıklarını görünür kılmaya çalışır.

¹¹Thomas Dutoit, “Kant’s Retreat, Hugo’s Advance, Freud’s Erection; or Derrida’s Displacements in His Death Penalty Lectures”, *The Southern Journal of Philosophy* 50, Spindel Supplement, (2012): 122, Erişim Tarihi: 14 Ağustos, 2024, doi:10.1111/j.2041-6962.2012.00117.x.

¹² Immanuel Kant, *Ahlakın Metafiziği-Hukuk Öğretisinin Metafizik Temel İlkeleri*, çeviren. Altan Heper, 2. Baskı, Ankara: Fol, 2023, 193-194.

cezalandırma, topluma, insanlığa ya da birisine, birilerine fayda sağlamak amacıyla yapılmamalıdır. Her zaman için ceza kendi başına amaç olmalıdır. Derrida Kant'ın bu konudaki görüşlerini şu şekilde yorumlar: "Birini cezalandırılabilir olduğu için cezalandırmak, ceza bir zararı onaracağı ya da caydırıcı veya örnek teşkil edeceği veya toplumun güvenliğini, mutluluğunu ve refahını sağlayacağı için değil, insan kişiliğinin, rasyonel bir varlık olarak insanın onuruna saygı göstermektir."¹³ Kant, her insanın kaybedemeyeceği doğuştan gelen bir kişiliği olduğunu, kötü bir şey de yapsak, bir suç da işlesek hepimizin "insan" olduğunu ve ne olursa olsun "insan olma onurunu" korumamız gerektiğini öne sürer. İşlediği bir suç nedeniyle insanın sivil kişiliği cezalandırılrsa da içsel kişiliğine dokunulmamalıdır. Bu kişiliğe karşı saygı korunmalıdır. İnsanın doğuştan gelen bu kişiliği onu insan yapan şeydir. Kant'a göre ölüm cezası da insan onuru ve haysiyeti adına saygı duyulup savunulmalıdır. Bu cezayı fayda temelli düşünüp savunanlar "hem hukuku hem de insanlığı aşağılamakta ve onurunu kırmaktadır. Hem hukuku hem de insanlığı kötülerler."¹⁴ Bu cezayı uygulamamak, onu kaldırmak bir bakıma insan onurundan vazgeçmek demektir. İnsan onurunu yaşamdan da üstün tutmalıyız. "Yaşamı her şeyin üstünde tutmak, koşulsuz bir yaşam hakkından, kişinin kendi yaşamının mülkiyetinden söz etmek, Kant'ın gözünde ahlakın, kişiliğin, ahlak yasasının ve insan kişiliğinin onurunun ihlalidir."¹⁵

İşlenen suçlara ceza verilmesi noktasında Kant eşitlik ilkesinden hareket edilmesi kanaatindedir. Eşitlik ilkesi suçlunun zarar verdiği kişinin çektiği acıya karşılık gelecek bir ceza alması anlamına gelmektedir. Yani, Kant suçluya verilen ceza konusunda "göze göz, dişe diş" anlayışından yanadır.¹⁶ Onun için "*ius talionis* ceza adaletinin işlediği temel ilke ve ölçüdür. *Ius talionis* suç ve ceza arasında katı bir eşitlik gerektirdiğinden, Kant'ın cinayete (ya da aynı derecede korkunç herhangi bir suça) yalnızca ölüm cezasının uygun bir karşılık olduğu yönündeki ısrarı oldukça açıktır."¹⁷ Fakat onun ceza konusunda iki farklı eşitlikten yola çıktığını belirtmeliyiz. Cezada eylem ve zarar benzerliği temel alınır. "Eylem benzerliği olarak eşitlik, katı bir 'göze göz' cezalandırma versiyonu

¹³ Jacques Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 39-40.

¹⁴ Jacques Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 40.

¹⁵ Jacques Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 95.

¹⁶ Robert Hoag, "Capital Punishment", <https://iep.utm.edu/death-penalty-capital-punishment/>, Erişim Tarihi: 08.08. 2024.

¹⁷ Attila Ataner, "Kant on Capital Punishment and Suicide," *Kant Studien* 97, Issue 4 (2006): 452, Erişim Tarihi: Ağustos 10, 2024, doi: 10.1515/KANT.2006.028.

üretirken, zarar benzerliği olarak eşitlik orantılı bir versiyon üretir.”¹⁸ Elbette bu bedel, her suçta cinayette olduğu gibi suç ile tamamıyla eşdeğer bir ceza değildir.

Kant, cinayeti en ağır suç olarak baş sıraya koyar. Bunun nedeni ise cinayetin insanın sahip olduğu en değerli şeyi, yaşamı sonlandırmasıdır. İnsanın yaşamını değerli kılan şey onun rasyonel bir varlık olmasıdır. Yaşam insana özgürlüğü kullanma olanağı sağlar. Cinayet ise bu olanağı onun elinden alır. Dolayısıyla ahlaksal özneyi yok ederek ahlaka engel olur.¹⁹ Ona göre bir insanı öldüren birinin cezası ölüm olmalıdır. Yalnızca cinayeti gerçekleştiren değil, aynı zamanda o cinayetin gerçekleşmesinde parmağı olan herkese ölüm cezası verilmelidir. Cinayet işleyen bir suçluya bu ceza yerine başka bir ceza verilemez. Başka bir ceza verildiğinde adalet asla tesis edilemez.

Derrida, Kant’ın ölüm cezasını birkaç açıdan yapıbozuma uğratar. Öncelikle Kant, ölüm cezası söz konusu olduğunda bazı istisnalara yer verir. Derrida’ya göre “bu istisnalar ölüm cezasına ilişkin yasayı hem zayıflatır hem de açığa çıkarır.”²⁰ Kant, bir başkasını öldüren kişiye ölüm cezası verilmesini savunurken gayri meşru bir çocuk doğuran annenin çocuğunu öldürmesi sonucunda aynı cezayı almaması gerektiğini savunur. *Ahlak Metafiziği* adlı eserinde ölümle sonuçlanan iki suça ölüm cezasının verilmesi konusunda “şüpheler” olduğunu yazar ve her iki suçu da yaşamdan üstün gördüğü onur ile ilişkilendirir. Bunlardan biri yukarıda değinildiği gibi bir annenin çocuğunu öldürmesidir, diğeri ise düelloda işlenen cinayettir. Verilen iki örnekte de ona göre insanlar doğal bir durum içindedir, dolayısıyla bu eylemleri cinayet olarak değerlendirilemez. Kant bu eylemlerin cezalandırılmasını fakat ölüm cezası ile cezalandırılmamasını ifade eder. Onun neden böyle düşündüğüne sırasıyla her iki örnek üzerinden bakalım. “Evlilik dışı dünyaya gelen çocuk yasa dışıdır (çünkü yasa evlilik anlamına gelir) ve böylece yasanın koruması dışında kalmaktadır. Evlilik dışı çocukla sanki toplumdan bir şey çalınmış gibi olmaktadır (kaçak eşya gibi), bu nedenle toplum bunların varlığına kayıtsız kalabilmektedir...”²¹ Anlaşılacağı üzere Kant açısından gayri meşru çocuk yasa dışı olduğu için anne tarafından çocuğun hayatının sonlandırılması da yasa dışı

¹⁸ Benjamin S. Yost, “Kant’s Justification of the Death Penalty Reconsidered”, *Kantian Review* 15, Issue 02 (2010): 6, Erişim Tarihi: 22 Ağustos, 2024, doi: 10.1017/S1369415400002417.

¹⁹ Yost, “Kant’s Justification of the Death Penalty Reconsidered”, 7-8.

²⁰ Jacques De Ville, “On Crime and Punishment: Derrida Reading Kant,” *Law and Critique* 31 (2020): 99, Erişim Tarihi: 23 Ağustos, 2024, doi: 10.1007/s10978-019-09254-7.

²¹ Kant, *Ahlakın Metafiziği-Hukuk Öğretisinin Metafizik Temel İlkeleri*, 199.

olarak görülmektedir. Çünkü devlet bu çocuğu “yasal bir özne”, yurttaş olarak tanımamaktadır. O, öldürüldüğünde bu öldürme eylemi cinayet olarak görülür fakat “yasalarca cezalandırılabilir bir suç” olarak görülmez, dolayısıyla “devlet anneyi cezalandırarak zararı veya utancı onaramaz.”²² Böyle bir cinayet ona göre “evlilik dışı bir anneliğin utancını silmek ve dişil cinsiyetin onurunu kurtarmak içindir.”²³ Dolayısıyla böyle bir suçu işleyen anneye ölüm cezası verilemez. Aynı durum, savaşta bir ülkenin askerinin başka bir ülkenin askerini öldürmesi meselesinde de söz konusudur. Savaş durumunda karşı taraftan bir askeri (düşman ülke için vatandaş statüsünde değildir) öldüren asker devlet tarafından cezalandırılmamaktadır, aksine yüceltilmektedir.²⁴ Düelloda ise bir insan diğerini öldürdüğünde bunu onurundan dolayı, onu kurtarmak adına yapar. “Düelloda karşı tarafın ölümü dahi söz konusu olsa, her iki taraf tam olarak istemese de, onayla gerçekleşen bu aleni kavga katı olarak bakıldığında cinayet olarak (*homocidum dolosum*) nitelendirilemez.”²⁵ Verdiğimiz iki örnekte de görüldüğü üzere Kant, ölüm cezasına ilişkin kuralını istisnai durumlarda göz ardı etmektedir. Derrida’ya göre Kant’ın bu iki örneği ya da savaş durumunda düşman tarafta yer alan bir askerin öldürülmesinin ölüm cezası ile cezalandırılmaması gerektiğine ilişkin söylemi bu cezanın “yasallığını” zayıflatır. Üstelik Derrida Kant’ın kendisinin de bu durumun farkında olduğunu söyler.

Yukarıda paylaşılan iki istisnai durum dışında Kant’ta başka bir istisnai durum vardır. Bu istisnai durum, devlet başkanı, hükümdar ile ilgilidir. Kant, hükümdarın hiçbir şekilde yargılanmamasından, ölüm cezasına çarptırılmamasından yanadır. Derrida onun hükümdara ölüm cezası verilmemesini ileri süren bu istisnai görüşünün sorgulanması gerektiğini düşünür ve Kant’ın hükümdarın idam edilmemesine ilişkin ileri sürdüğü yasağın “baba katliyle” ilgili olduğunu dile getirir. Çünkü Kant “halkın ya da ulusun babasını, anavatanın babasını” ölüm ile cezalandırmadan muaf tutar.²⁶ Hükümdar, yasa koyucu olduğu, diğer bir ifadeyle hukukun kaynağı, temeli olduğu için bu türden cezalar hükümdara verilemez. Yasa koyucu, hukukun temeli olması nedeniyle “hukuka tabi olamaz ve dolayısıyla yargılanamaz ve infaz edilemez...Ölüm cezasının cisimleşmiş imkân koşulu yargılanamaz ve ölüme mahkûm edilemez. Ölüm cezasının imkân koşulu, ölüm cezasının nesnesi

²² Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 124-125.

²³ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 124.

²⁴ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 125.

²⁵ Kant, *Ahlakın Metafiziği-Hukuk Öğretisinin Metafizik Temel İlkeleri*, 200.

²⁶ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 187.

haline gelemes.”²⁷ Kant, hükümdara böyle bir cezanın verilmesini cinayetden daha kötü olarak değerlendirir. Zira ona verilecek böyle bir ceza “tüm ilkelerin tamamen altüst edilmesidir; böyle bir resmi ölüm cezası şiddeti en kutsal yasanın üzerine yerleştirir ve bunu ilkelere göre (nach Grund-sätzen) yapar. Kant’a göre, şiddeti bu şekilde hukukun üstüne ve hukukun en yüce yasası olarak koymak, bir devletin kendi kendine intihar etmesine benzer.”²⁸

Kant için hükümdar, tahttan indirilebilir, kendi isteği ile kendisi iktidardan vazgeçebilir ya da iktidarı halka devredebilir ancak o hiçbir şekilde geçmişte gerçekleştirdiği eylemlerinden dolayı yargılanıp cezalandırılmaz “çünkü hükümdarın yaptığı her şey yasaların kaynağı olmaktan ibarettir (*Quell der Gesetze*) ve yasaların kaynağı, yasaların kaynağı olarak asla adaletsiz (*unrecht*) olamaz.”²⁹ Kant, bu konuda *Ahlak Metafiziği*’nde yoruma açık olmayacak bir şekilde şöyle der: “Ceza Hukuku egemenin tebaasına karşı, onun suç işlemesi nedeniyle bir acı vermesidir. Bir devletin başkanı bu nedenle cezalandırılmaz, ama egemenlikten uzaklaştırılabilir.”³⁰ Kant, bu konuda çok nettir. Devlet başkanı, hükümdar gücünü halka karşı kötüye kullansa da ona karşı isyan edilmemesi, halkın ayaklanmaması gerekir. Hatta Kant için ona karşı bir ayaklanma, isyan vatana karşı bir isyan, ihanet olarak değerlendirilmeli ve bu türden eylemlerde bulunanlar ölüm cezasına mahkûm edilmelidir. Açıkça görüldüğü üzere devlet başkanı, hükümdar işlediği suçtan dolayı ölüm cezasına çarptırılmaz; ama halktan biri suç işlediğinde ölümle cezalandırılabilir.³¹ Kant’ın burada hem istisnaya yer vermesi hem de devlet başkanına karşı isyanda, ayaklanmada bulunanların ölüm cezasına mahkûm edilmeleri gerektiğine ilişkin söylemi bir başkasını öldürenin ölüme mahkûm edilmesi gerektiğini ifade eden kısas ilkesine aykırıdır. Başka bir deyişle, bu argümanı ölüm cezasına ilişkin temel argümanı ile tutarsız görünmektedir.

Derrida, Kant’ın hükümdarın ölüm cezasından muaf tutulmasına dair bu istisnai görüşünün Carl Schmitt’in egemen tanımı ile Walter Benjamin’in devletin, hukukun şiddeti tekelleştirdiği görüşü ile uyumlu olduğu yönünde bir değerlendirmede bulunur. Kendisi de ölüm cezasının savunucusu olan Schmitt, egemeni “istisnai olarak karar veren ve hukuku ya da hakları askıya alabilen

²⁷ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 188-189.

²⁸ Dutoit, “Kant’s Retreat, Hugo’s Advance, Freud’s Erection; or Derrida’s Displacements in His Death Penalty Lectures”, 127-128.

²⁹ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 189.

³⁰ Kant, *Ahlakın Metafiziği-Hukuk Öğretisinin Metafizik Temel İlkeleri*, 193.

³¹ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 188.

(alma hakkına sahip olan) kişi olarak” tanımlar.³² Schmitt açısından egemen karar verme, hükmetme, yargılama yetkisine sahip istisna olanın ne olduğunu belirleyen bir güç, yetke olarak karşımıza çıkar. “Egemenlik mutlak istisnadır, kendine istisna hakkı tanıma ve yargılama, istisna konusunda keyfi, egemen bir şekilde karar verme hakkıdır.”³³ Bu bakımdan Derrida Schmitt’ten hareketle devletin, yeri geldiğinde kendisi için hukuku askıya aldığını belirtir.³⁴ Benjamin için ise hukukun temeli olan şiddet bireyler tarafından uygulandığında hukuka karşı büyük bir risktir. Çünkü hukuka ve onun çıkarına karşı bir tehdit oluşturur. Bu anlamda Derrida, Benjamin’in düşünceleri bağlamında şöyle der: “cezalandırılan ve yaptırıma tabi tutulan şey şu ya da bu suç, yol açtığı zarar, gerektirdiği hasar, şu ya da bu yasağın çiğnenmesi değildir. Cezalandırılan şey, hukukun oluşturduğu şiddet tekeline (aslında egemen devlete, Benjamin egemen devlet yerine hukuk dese de) meydan okuma eylemidir.”³⁵

Derrida’nın dikkat çektiği diğer bir nokta ise Kant’ın yasal ceza (*poena forensis*) ile doğal ceza (*poena naturalis*) arasında yaptığı ayrıma dairdir. Doğal cezada suç işleyen, kötülükte bulunan kişi kendisini cezalandırır ve yasa koyucu bu ceza ile ilgilenmez. Çünkü bu ceza kişinin kendisine verdiği içsel bir ceza olup hukukla bağlantılı değildir. Yasal olan ceza ise yasalara dayanılarak işlenen suça karşılık verilen, dolayısıyla içeriden değil, dışarıdan verilen bir cezadır.³⁶ Kant açısından doğal cezalandırmada suçu işleyen kişi bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde kendisini suçlayıp cezalandırır. İşlediği suç karşısında kişi “büyük acılar” çektiğinde aslında kendisini cezalandırmış olur. Ona göre, kötülük, “ahlaksızlık kendi kendini cezalandırır, kendi başının çaresine bakar”.³⁷ Derrida, Sigmund Freud ve öğrencisi Theodor Reik’a dayanarak suçlunun içsel olarak kendisini cezalandıracağını, üstelik bunun dışsal, hukuksal bir cezalandırmadan daha ağır bir cezalandırma olabileceğini, hatta bu içsel cezanın ağırlığından, şiddetinden kurtulmak için suçlunun dışsal cezayı isteyebileceğini söyler. Üstelik Derrida içsel cezanın her zaman bir başkasından gelen, dışsal bir ceza olduğunu ileri sürer. Daha doğrusu “hiçbir zaman saf bir öz-ceza ya da saf bir hetero-ceza” olmadığını, dolayısıyla Kant’ın yaptığı bu içsel ve dışsal ceza ayrımının

³² Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 87.

³³ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 83.

³⁴ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 85.

³⁵ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 44.

³⁶ Kant, *Ahlakın Metafiziği-Hukuk Öğretisinin Metafizik Temel İlkeleri*, 193; Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 37.

³⁷ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 37-38.

bulanıklaştığını, onları birbirinden ayırmanın kolay olmadığını söyler.³⁸ Derrida'nın burada göstermek istediği şey aynı zamanda hetero-cezanın bir oto-cezaya dönüşme ihtimalidir de. Zira ona göre ölüm cezasına mahkûm edilen bir suçlunun infazı intihar haline gelir. Derrida, infazın intihara dönüşmesi için - Kant'ta olduğu gibi bu cezanın rasyonelliğinden söz edilmesi durumunda-suçlunun söz konusu cezasını anlamakla sınırlı kalmaması, bunun yanı sıra cezasını onaylayıp istemesi de gerekir. Başka bir deyişle suçlu "en azından sembolik olarak infazına katılmalı, gerçekte bir intiharın gerçeğine yardım etmelidir. Ölüm cezasının kategorik zorunluluğunun evrensel, mutlak ve a priori rasyonalitesinin Kantçı mantığı, temelde, mantıksal açıdan infazın bir intihar olmasını gerektirir ve bu durumda intihar etmeyen kişi utanmalıdır."³⁹ Derrida'ya göre suçlunun cezası için verilen kararın hukuka ve akla dayandırılması ile birlikte suçlu da cezasının haklılığını, rasyonelliğini kabul eder ve bunun sonucunda kendini mahkûm ederek kendi infazına katılır. Infazın intihara dönüşebilmesi de bundan ötürüdür. Ancak Derrida infazı, intihar olarak tanımlamadığını, infazı bu şekilde tanımlamanın onu cinayet olarak tanımlamak kadar "saçma" olacağını altını çizer. Derrida'nın mevcut bir görüşü tersine çevirmek ya da onun yerine başka bir görüşü koymak gibi bir amacı yoktur. Onun amacı daha çok şu şekilde ifade edilebilir: "(...) iç/dış, doğal ve iç/doğal olmayan ve dış (*poena naturalis/poena forensis*), oto- ve hetero-, oto-ceza ve hetero-ceza, infaz ve cinayet ya da intihar gibi ayrımlara ya da karşıtlıklara olan naif güvenimizi, sağduyumuzu ve bilinçli inancımızı askıya alma gerekliliğini askıya almak, işaretlemek ya da hatırlatmaktır."⁴⁰ Derrida, burada geleneğin sunduğu söz konusu karşıtlıklar ile yetinmemek, başka bir deyişle "karşıt bir mantıktan" hareket etmemek gerektiğini düşünür. Aynı zamanda bu karşıtlıkların sunduğu ikili seçenek yerine "başka ihtimallerin", seçeneklerin de olabileceğini ileri sürer.⁴¹ Onun için "önemli olan, bu sınırların titremesi, geçirgenliği ve karar verilemezliğidir."⁴² *

³⁸ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 38-39.

³⁹ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 84-85.

⁴⁰ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 85.

⁴¹ Michael Naas, "Always the Other Who Decides: On Sovereignty, Psychoanalysis, and the Death Penalty", içinde *Deconstructing the Death Penalty: Derrida's Seminars and the New Abolitionism*, ed. Kelly Oliver ve Stephanie M. Straub, New York: Fordham University Press, 2018, 72.

⁴² Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 85.

* Bu noktada Derrida'nın "kararverilemezlik" kavramına kısaca değinmek iyi olacaktır. Kararverilemezlik kavramı, Derrida'nın etik ve siyaset üzerine olan düşüncelerinde merkezi bir yere sahiptir. Belli bir sürecin sonucunda bir karar verildiğinde o kararın her

Derrida, Kant'ın doğal ceza görüşünü, Freud ve Reik'ta görülen bilinçdışı suçluluk duygusu üzerinden analiz etme gayretindedir. Derrida seminerlerinde Freud'un suçluluk duygusunun suçtan sonra değil önce geldiği, bu duygunun insanın suç işlemesine, diğer bir ifadeyle bir başkasını öldürmesine neden olduğu düşüncesini sıklıkla ele alır. Reik, hocası Freud'un bu yöndeki düşüncelerine katılarak şöyle der: "Freud, ceza yasalarının gerçekten hedef aldığı suçlularda, eylemden önce bile güçlü bir bilinçdışı suçluluk duygusunun var olduğunu göstermiştir. Psikoanaliz bu önceden var olan suçluluk duygusunu Oedipus kompleksinin bastırılmış dürtülerinde bulur."⁴³ Freud ve Reik, suçun kaynağında ödipal durumun, daha doğrusu Oedipus kompleksinden dolayı bastırılmış dürtülerin, isteklerin olduğunu ileri sürerler. İnsan suç işleyerek bastırılan, yasaklanan bu isteklerini tatmin eder. Nitekim onlara göre suçluluk duygusu doğal olup, bu duygunun yoğunlaşması neticesinde kişi suç işler ve suçu işledikten sonra rahatlar.⁴⁴ Bundan ötürü Derrida, Kant'ın doğal cezasını Freud ve Reik'in suçluluk görüşü ışığında ruhsal bir ceza olarak okumaktan yanadır. Bu ceza, devletin verdiği yasal cezadan daha şiddetli bir cezadır ve cezaya neden olan eylemden önce gelir. Reik, bu konuya nevrotiklerin bilinçsizce kendilerini cezalandırmalarını örnek olarak verir ve cezalandırmanın bilinçdışında mevcut olan talionik ilkeye göre olduğunu, dolayısıyla cezanın "toplumsal bir kurum"

zaman için "başka türlü" olması mümkündür. Derrida, kararverilemezliği bu anlamda ele alır. Bütün kararlarda bu durum söz konusudur. Ancak Derrida'nın burada kastettiği kararlar daha çok etik ve politik sorumluluk gerektiren kararlardır. Onun için kararlar bütünüyle hesaplanabilir değildir, zaten bir kararın hesaplanabilir olması, yasaların sonucu olması onu karar yapmaktan çıkarır (Niall Lucy, *Derrida Sözlüğü*, çeviren. Sabri Gürses, Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2012, 89-91). Bununla birlikte Derrida, kararverilemezliği aporetik bir durum olarak ele alarak şöyle der: "Karar vermenin imkânsız görüldüğü yerde karar verme gerekliliği olmaksızın bir yol düşünemiyorum. Kararın daha baştan mümkün ve programlanabilir olduğu bir yerde bir karar ve dolayısıyla sorumluluk göremiyorum." (Jacques Derrida, *İsim Hariç*, çeviren. Didem Eryar, İstanbul: Kabalıcı Yayınları, 2008, 97). Onun için bir kararın karar olabilmesi kararverilemez olanın deneyiminden geçmesi ile mümkündür. Bununla beraber kararverilemezlik sona ermez, her karara "musallat" olur. Bu durum, "kararların gelecekte karar vermeyi sağlayacak olan yeni yasalara, yeni programlara, yeni tutumlara dayanak oluşturmasının önüne geçer". (Lucy, *Derrida Sözlüğü*, 91-93). Ayrıca Derrida, "Yasanın Gücü: Otoritenin Mistik Temeli" adlı yazısında kararverilemezlik ile sadece "iki karar arasındaki salınma veya gerileme"ye işaret etmediğini, aynı zamanda "hukuku veya kuralı hesaba katarak imkânsız karara kendisi teslim etmekle yükümlü olanın" deneyimine işaret ettiğini, karar verilemez olanı deneyimlemekle ancak özgür bir karar verilebileceğini, aksi takdirde verilecek kararın yasal olsa da adil olmayacağını yazar. Jacques Derrida, "Yasanın Gücü: Otoritenin Mistik Temeli", çeviren. Zeynep Direk, içinde *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*, Haz. Aykut Çelebi, İstanbul: Metis Yayınları, 2010, 72.

⁴³ Reik'tan aktaran Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 122-123.

⁴⁴ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 181.

olmaktan daha çok “daha ilkel olan intikam duygusunda görüldüğü”nü dile getirir.⁴⁵ Reik, talionik yasadan hareket eden hukuk kuramlarının temelini insanın bilinçdışında yattığı görüşündedir.⁴⁶ Diğer bir ifadeyle talion yasasına dayanan hukuk görüşünün esasında “arkaik bilinçdışı dürtünün rasyonalize edilmiş ‘uzantısı’” olduğu, dolayısıyla bu türden hukuk kuramlarının köklerinin insanın bilinçdışında olduğu kanaatindedir.⁴⁷

Bu düşünceler ışığında Kant’ın içsel, doğal ceza görüşüne baktığımızda bu cezanın arkasında da toplumsal yasakların, cezanın olduğunu görürüz. Doğal ceza dışsal, yasal cezadan bağımsız değildir, onun izlerini taşır. O sebeple Derrida Kant’ın doğal ceza dediği cezanın da dışsal, kamusal bir ceza olduğunu, bir anlamda suç işleyen kişinin dışsal cezayı arzuladığını vurgular ve onun doğal ile yasal ceza arasında yaptığı ayrımın artık geçersiz olduğunu söyler, “çünkü Derrida’ya göre içsel ceza bir anlamda zaten dışsaldır; benliğin içinde zaten dışsal bir fail ya da kurum -kısacası bir öteki- vardır.”⁴⁸ Derrida için Kant’ın söz konusu cezalar arasında yaptığı ayrımın ortadan kalkmasıyla “Kantçı söylemin tamamı çatırdamaya başlar: hukuku akla dayandıran şey, burada ölüm cezası, aynı zamanda onu tüm hukuksal rasyonaliteden yoksun bırakan şeydir.”⁴⁹ Onun kuramında ne yasal cezayı doğal cezadan ayırmak ne de rasyonel ile irrasyonel olanı ayırmak mümkündür.⁵⁰ Bununla beraber cezanın herhangi bir amaca hizmet etmediği, dolayısıyla onun çıkarların, tutkuların, bilinçdışı arzuların hizmetinde olmadığını ifade eden Kant’ın ceza görüşü, burada cezanın bazı arzularla ilişkili olduğu çıkarımdan dolayı sarsılır. Michael Naas, bu bağlamda şöyle bir yorumda bulunur: “Derrida’nın Ölüm Cezası üzerine iki yıllık semineri boyunca gösterdiği gibi, Kant’ın ölüm cezasını meşrulaştırmasının ardında başka çıkarlar, başka tutkular, başka dürtüler vardır.”⁵¹ Tüm bunlar Derrida’ya göre Kant’ın rasyonalize ettiği ölüm cezası görüşünün altını oyar.

Son olarak Derrida’nın Kant’ın ölüm cezasına ilişkin görüşünü değerlendirirken üzerinde durduğu bir başka noktaya eğilmek yerinde olacaktır.

⁴⁵ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 133.

⁴⁶ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 127.

⁴⁷ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 178-179.

⁴⁸ Michael Naas, “Kant with Freud: Derrida’s Analysis of the Ancient Dream of Self-Punishment”, *Law and Critique*, Vol. 27 (2016): 156-157.

⁴⁹ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 69.

⁵⁰ Naas, “Kant with Freud: Derrida’s Analysis of the Ancient Dream of Self-Punishment”, 161.

⁵¹ Naas, “Kant with Freud: Derrida’s Analysis of the Ancient Dream of Self-Punishment”, 169.

Kant, ölüm cezasını onaylasa da suçluya kötü muamelede bulunulmaması gerektiğini belirtir.⁵² Kant için, insana saygı duymalıyız. Bu nedenle suçluya karşı kötü muameleden, zalimce cezalardan kaçınmamız, onu aşağılamaktan, değerini yok saymaktan uzak durmamız gerekir. Onun için insan ahlaki olarak daha iyi bir hale gelebilir. Fakat bu düşüncesine rağmen Kant ölüm cezasını onaylar. Bu cezayı onaylayarak da insanın daha iyi hale gelebileceğini, gelişebileceğini reddetmiş olur. Bu da Derrida için bir tutarsızlıktır.⁵³ Ayrıca Derrida için onun bir suçlunun mahkumiyeti ve infazı için önerdiği koşullar, infazın gerçekleştirilmesini aslında “imkânsız” kılmaktadır. Bu sebeple Kant’ın önerdiği ölüm cezasını savunan bir kişi esasında ona karşı çıkan biridir. Dolayısıyla onun sunduğu ölüm cezasını savunan bir kişi “*de jure*” olarak ölüm cezasını savunurken, “*de facto*” olarak bu cezanın karşısında yer alır.⁵⁴

2.2. Beccaria ve Camus’nün Ölüm Cezasına İlişkin Görüşleri ve Yapıbozumları

225

Derrida, Beccaria ve Camus gibi düşünürlerin ölüm cezasına karşı olan görüşlerini de yapıbozuma uğratar. Ölüm cezasının kaldırılmasını savunan Beccaria, insanların başka bir insanı öldürmesinin bir hak olamayacağını ve bu hakkın genel iradeyi temsil ettikleri için egemenlikten ve yasalardan kaynaklanamayacağını ileri sürer. Böyle bir hak ne bir insana ne de tüm topluma tanınan bir haktır. Eğer tanınan bir hak olsaydı bu durumda kendimizi öldürmemiz, diğer bir deyişle intihar da bir hak olarak görülmeliydi.⁵⁵ Beccaria ölüm cezasının toplumun düzenine, güvenliğine ve esenliğine yarar sağlayıp sağlamadığını, suçları engelleyip engellemediğini sorgular.⁵⁶ Bu sorgulama neticesinde ölüm cezasının insanlığı daha iyi bir hale getirmediği, herhangi bir yararı ve hukuksal bir temeli olmadığı sonucuna varır. Ayrıca Beccaria için, ölüm cezasının toplum üzerinde olumsuz bir etkisi de var. Ölüm cezasına çarptırılmış mahkûmların infazı acımasız olup insanlara devletin acımasızlığını gösterir ve ölüm cezası “insanların bir başkasının acısına tahammülünü, insan acısına karşı duyarsızlığını, bir başkasına acı çektirme isteğini, hatta şiddet içeren suçların

⁵² Kant, *Ahlakın Metafiziği-Hukuk Öğretisinin Metafizik Temel İlkeleri*, 196-197.

⁵³ Marguerite La Caze, “Derrida: Opposing Death Penalties,” *Derrida Today*, Vol. 2, No. 2 (2009): 191.

⁵⁴ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 273.

⁵⁵ Cesera Beccaria, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, çeviren. Sami Selçuk, 10. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2022, 135-136.

⁵⁶ Beccaria, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, 67.

(örneğin saldırılar veya cinayetler) oranını” arttırır.⁵⁷ Sonuç olarak ölüm cezası caydırıcı bir etki göstermek yerine insanları şiddete, zalimliğe yönlendirmektedir.⁵⁸ Beccaria, ölüm cezasına ilişkin deneyimlerin bu cezanın topluma zarar veren, suç işlemeye meyilli olan insanları topluma zarar vermekten, suç işlemekten alıkoyamadığını gösterdiğini dile getirir. Ölüm cezasının hapis cezası ile karşılaştırıldığında suç işlemede hapis cezasından daha fazla caydırıcı bir etkide bulunmadığını, bu nedenle suçun azaltılmasında bir etkisi olmadığını ve cezanın süresinin onun ağırlığından, şiddetinden daha mühim olduğunu öne sürer.⁵⁹

Beccaria bu cezanın yerine ömür boyu hapis cezası, ömür boyu ağır çalışma cezası verilmesi gerektiği görüşündedir. Onun için suçluya verilen cezanın adil bir ceza olabilmesi için insanları suç işlemekten alıkoyacak ağırlıkta bir ceza olması gerekir. Bu ceza onları ömür boyu özgürlükten yoksun bırakacak bir hapis cezası olmalıdır. Böyle bir ceza ancak insanların suça yönelmelerinde caydırıcı bir etki gösterecektir. Beccaria için, ömür boyu hapis cezası, ölüm cezasından daha fazla insanı mutsuz kılar, daha ağır ve daha acımasız bir cezadır. Buna karşılık ölüm cezası bir anda hemen uygulanıp geçilir. O yüzden suç işlemeye meyilli kişiler ölüm cezası ile karşılaştırıldığında ömür boyu hapis cezasına çarptılmaktan daha fazla korku duyarlar. Ömür boyu hapis cezasının faydası da burada yatar.⁶⁰ Derrida’nın burada dikkat çektiği şey, Beccaria’ın ölüm cezasını yeterince acımasız bulmaması ve onun yerine daha acımasızca olan bir şeyin konulması yönündeki düşüncesidir. Dolayısıyla onun zalimliğe daha fazla çağrıda bulunduğu söylenebilir.⁶¹

Derrida’ya göre Beccaria, ölüm cezasının herhangi bir caydırıcı etkisi ve yararı olmadığını söylemesine karşın, devletin varlığını sürdürmek ve korumak adına söz konusu ceza ile ilişkili istisnai durumları kabul eder. Ona göre eğer bir insan kendi devletinin düzenini, esenliğini, güvenliğini tehlikeye sokuyorsa, devlete karşı bir başkaldırıya yol açıyorsa onun öldürülmesi zorunlu hale gelir.⁶² Bir suçlu hapsedildiğinde dahi devletin güvenliğini tehlikeye atacak bağlantılara, güce sahipse ya da devrime yol açacak girişimlerde bulunuyorsa ölümle

⁵⁷ Robert Hoag, Capital Punishment, <https://iep.utm.edu/death-penalty-capital-punishment/>, Erişim Tarihi: 08.08. 2024.

⁵⁸ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 94.

⁵⁹ Beccaria, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, 136-137.

⁶⁰ Beccaria, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, 140.

⁶¹ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 93-94.

⁶² Beccaria, *Suçlar ve Cezalar Hakkında*, 136.

cezalandırılmalıdır. “Yasanın ilkesini, devletin ya da ulusun egemenliğini düzensizlik ve kaosla tehdit eden bir suç işlendiğinde, bu durumda bir vatandaşın ölümü gerekli hale gelir. Ancak bu noktada ölüm cezası ilkesi değil, ‘bir vatandaşın ölümü’ demeye çok dikkat ediyor.”⁶³ Dolayısıyla Beccaria devletin egemenliğini tehdit eden kişilere verilecek olan ölüm cezasının toplum, devlet için faydalı olacağı kanaatindedir. Görüldüğü üzere “Beccaria, ölüm cezasını kaldırmayı ancak egemenin kendini koruma hakkını sürdürmeyi istemektedir.”⁶⁴ Ayrıca barış durumunda bu cezanın kaldırılmasını savunurken savaş durumunda bu görüşünü bir yana bırakır ve bu durumda karşı, düşman taraftan bir insanın öldürülmesini savunup onu bir hak olarak görür. Bundan dolayı Derrida için Beccaria’ın ölüm cezasına karşı sunduğu görüşü “yetersiz ve yeterince ilkeli” değildir.⁶⁵

Albert Camus ise sadece çalışmalarıyla ölüm cezasına karşı olmamıştır, ölüm cezasının kaldırılması için mücadelede de bulunmuştur. Öncelikle Derrida, Camus’nün ölüm cezasının kaldırılmasına yönelik görüşünün ateist bir hümanizmanın veya sekülerleşmenin ilerlemesiyle ilgili olduğunu öne sürer.⁶⁶ “Camus, ölüm cezasının sadece dini- yani Hristiyan- bir dünyada, öte dünyayla olan ilişkisi nedeniyle devam ettiğini ve dünyanın öte dünyayla olan bu ilişkisini kaybedip tamamen insanileştiği gün, ölüm cezasının da artık meşru olmayacağını göstermeye çalışır.”⁶⁷

Ölüm cezasına ilişkin görüşlerine Camus, daha çok *Giyotin Üzerine* adlı yazısında yer verir. Bu yazı Camus’nün babasının ölüm cezası verilmiş bir mahkûmun infazına tanık olma deneyimi ile başlar. İnfazı gerçekleştirilecek mahkûm bir anne ve babayı çocuklarıyla beraber öldürdüğü için ölüme mahkûm edilmişti. Böyle korkunç bir eylemde bulunan kişiye karşı büyük bir tiksinti duyan ve ilk kez böyle bir şeye tanıklık edecek olan Camus’nün babası bu infazı görmeye gider ama infaz yerinden “allak bullak” bir yüz ile eve geri döner ve döndükten sonra bu infaza dair tek bir söz dahi etmeyerek yatağına uzanır, daha sonra ise kuser. Camus, babasının içinde bulunduğu bu hale ilişkin şu satırları kaleme alır: “Babam, büyük formüller ardında gizlenen gerçeği kavramıştı. İnfaz anında, öldürülen çocukları düşüneceği yerde, kafası kesilmek için giyotinin

⁶³ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 89.

⁶⁴ Matthias Fritsch, “Derrida on the Death Penalty,” *The Southern Journal of Philosophy*, Volume 50, Spindel Supplement (2012): 61.

⁶⁵ Fritsch, “Derrida on the Death Penalty”, 60.

⁶⁶ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 75.

⁶⁷ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 216.

altına atılan ve ölümden sonra bile ihtilaçlar içinde kıvranan vücudu düşünmüştü.”⁶⁸ Ona göre böyle bir adalet, babası gibi “namuslu” bir insanın çok üzülmesine ve kusmasına neden oluyorsa, bu cezanın “barış ve düzen” sağladığını artık savunmak mümkün görünmemektedir. Aksine devlet tarafından gerçekleştirilen bu cinayet, verilen ceza onarıcı bir işleve sahip olmaktansa “eski lekenin yanına bir yenisini eklemektedir.”⁶⁹

Camus, ölüm cezasının yararlı olmadığını, zararlı olduğunu ve toplumu lekeleyen bir ceza olduğunu savunur. Ona göre bu cezayı savunanlar onun diğer insanlar için örnek bir ceza olacağını ve onları suç işlemekten alıkoyacağını ileri sürerler. Diğer bir ifadeyle toplumun bu cezayı vermedeki amacı suçu önlemektir. Ancak Camus toplumun bu cezanın örnek olabileceğine inanmadığını, bu cezanın caydırıcı bir etkiye sahip olduğunun kanıtlanmadığını ve “sonuçları önceden tahmin edilemeyecek iğrenç bir örnek” olduğunu ifade eder.⁷⁰ Onun için ölüm cezasının insanları suç işlemekten alıkoyacak örnek bir ceza olduğu savunuluyorsa, o zaman infazların gizli bir şekilde gerçekleştirilmemesi gerekir. Eğer devlet tarafından cezanın örnek teşkil etmesi arzu ediliyorsa infazlar gizlice gerçekleştirilmek yerine insanlara gösterilecek şekilde bir meydana yapılmalı, buraya gelemeyecek olanlar içinse televizyonda gösterilmelidir.⁷¹ Camus’ya göre devlet bu cezanın suç işlemede caydırıcı bir etkisi olduğuna inansaydı infazları gizlice gerçekleştirmezdi.⁷² Zaten yirminci yüzyılın başlarında İngiltere’de yapılan araştırmalara göre ölüm cezasına çarptırılan mahkûmların çoğu daha önce yapılan infazların en az bir iki tanesine tanık olmuşlardır.⁷³

Derrida, öncelikle Camus’nün ölüm cezasının uygulanmasının daha “insancıl” hale getirilmesi yönündeki isteğini ve bu yöndeki çabaları takdir etmesini eleştirir. Camus, Antik Yunan’da Sokrates’e verilen ölüm cezasında baldıran otunun kullanılmasını “daha insancıl” bir uygulama olarak niteler. Derrida’ya göre Camus, baldıran otunun mahkûma sunulmasıyla ölüm anının onun seçimine bırakıldığını söyler. Anlaşılacağı üzere burada mahkûma sunulan

⁶⁸ Albert Camus, “Giyotin Üzerine”, *İçinde Ölüm Cezası Üzerine Düşünceler*, A. Camus/A. Koestler, çeviren. Ali Sirmen, İstanbul: Alan Yayıncılık, 1986, 13.

⁶⁹ Camus, “Giyotin Üzerine”, 14.

⁷⁰ Camus, “Giyotin Üzerine”, 16-18.

⁷¹ Camus, “Giyotin Üzerine”, 19.

⁷² Camus, “Giyotin Üzerine”, 24.

⁷³ Camus, “Giyotin Üzerine”, 27.

iki seçenek vardır: intihar ve idam.⁷⁴ Bu da bir açıdan Camus'nün ölüm cezası ile uzlaşma içinde olduğunu gösterir. Camus, ölüm cezasının uygulanmasının, uygulama anının mahkûmun kararına bırakılmasını, onun intiharda olduğu gibi ölüm anını seçmesini, ölümünde efendi konumuna gelmesini özgürlük olarak, özgür bir eylem olarak değerlendirir. Derrida için burada idamın intihara dönüşmesi söz konusudur.⁷⁵ Fakat idamdan farklı olarak intiharda egemen bir gücün kararı söz konusu değildir, karar kişinin kendisindedir. Bununla birlikte intihar eden kişi kendi ölümüne karar verdiği halde eyleminin başarı ile sonuçlanacağını bilmediği için ölüm anına ilişkin bir bilgiye sahip olamaz.⁷⁶ İntiharın aksine “Derrida ölüm cezasından, ölüm anını hesaplayan bir makine olarak ya da daha iyisi, yasanın, takvimin, saatin ve giyotinin, mahkûmu ıstırap dolu bir ölüme mahkûm etmek ama aynı zamanda onu sonluluk deneyiminden mahrum bırakmak için çalıştığı bir dişliler topluluğu olarak bahseder.”⁷⁷

İnsan sonlu bir varlık olduğu için ölüm her insan için kesin ve kaçınılmazdır. Bundan dolayı ölümü yaşamdan ayırmak mümkün değildir. Ancak insanın tam olarak ne zaman öleceği bilinemez. Ölüm her ne kadar yaşamdan ayrılamazsa da yaşam ölüm zamanını kendisinde barındırmaz. Yaşamı, yaşam yapan da budur. Derrida'ya göre “yaşam ölüm anının hesaplanabilir olmamasını gerektirir. Ancak ölüm cezasının yaptığı şey, ölüm anını hesaplanabilir kılmaktır.”⁷⁸ Ölüm cezası yaşamın sonluluğuna müdahale ederek, insanı sonluluğundan, yaşamın, geleceğin belirsizliğinden, başka bir deyişle “geleceği tam olarak hesaplayamamaktan mahrum bırakır.”⁷⁹ Derrida'ya göre ölüm cezasında devlet ölüm zamanını belirler, bu da onun sonluluk üzerindeki gücünü gösterir. Devletin bu konudaki müdahalesi politik bir mesele olup egemenliğin inşasında önemli bir yer teşkil eder.⁸⁰ Ölüm anının belirlenmesi, o anın beklenilmesine neden olacak ve geleceği ortadan kaldıracaktır. Derrida bu

⁷⁴ Camus, “Giyotin Üzerine”, 40; Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 266-267.

⁷⁵ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 274.

⁷⁶ Miriam Jerade, “Mors certa, hora incerta: Derrida on Finitude and the Death Penalty,” çeviren. Felipe Quinteros, *The New Centennial Review*, Vol. 17, No. 3, Finitude (Winter 2017): 111.

⁷⁷ Jerade, “Mors certa, hora incerta: Derrida on Finitude and the Death Penalty”, 111.

⁷⁸ De Ville, “On Crime and Punishment: Derrida Reading Kant”, 105-106.

⁷⁹ Leonard Lawlor, “Philosophical Debates About Derrida and the Death Penalty: State of the Question”, *The Southern Journal of philosophy* 59(4) (2021): 482-483.

⁸⁰ Jerade, “Mors certa, hora incerta: Derrida on Finitude and the Death Penalty”, 108-109.

bağlamda ölüm cezasına karşı çıkan isyanın ölümün, öldürmenin kendisine karşı olmaktan daha çok sözü edilen “hesaplayıcı karara” karşı olduğunu ifade eder.⁸¹

Camus’ye geri dönersek, gönlü ölüm cezasının kaldırılmasından yana olan Camus, bu cezanın kolay kolay kaldırılamayacağını da farkındadır. Onun için bu cezayı kaldırmamız mümkün değilse en azından onu topluma leke süren bir şey olmaktan çıkarmak elimizdedir. Bundan dolayı Camus ölüm cezasını kökten kaldırarak bir girişim içinde olmak yerine bu cezanın uygulama sürecine, koşullarına dair bir öneride bulunma çabası içine girer ve bu koşullarda bir reform yapmaya ihtiyaç olduğunu dile getirir.⁸² Ölüm cezasının kaldırılmaması durumunda ölüm cezası yerine suçlunun daha ağır olan ve onu özgürlüğünden yoksun bırakacak ömür boyu kürek cezasına mahkûm edilmesini önerir. Bu türden bir ceza, onun için suçluya ölümünü seçme şansını sunar. Kürek cezasının tersine giyotinde cezanın geri dönüşü söz konusu değildir.⁸³ Derrida, bu açıdan da onu eleştirir. Camus, bir suça verilecek cezanın “eşdeğerliliğinin” ne olacağını, daha doğrusu adaletin ne olacağı üzerine kafa yorarken Derrida’ya göre şöyle bir sonuca varır: “Ölüm cezası, ancak suçlunun kurbanını uzun süre önceden uyardığı, belirli bir günde, belirli bir saatte, belirli koşullarda ölümünü beklettiği durumlarda adil ve ‘eşdeğer’ olacaktır.”⁸⁴

Sonuç

Derrida, ölüm cezasının nasıl kaldırılabilceği ve onu koşulsuz olarak kaldırmanın olanaklı olup olmadığı üzerine kafa yormuştur. Bu sebeple ölüm cezasına karşı ve ondan yana olan görüşleri ele alıp incelemiş, onları yapıbozuma uğratarak bu cezanın arkasında yatan mantığı görünür kılmaya çalışmıştır. Bu yöndeki çabası onu şu sonuçlara ulaştırmıştır: Derrida için söz konusu ceza sonucunda gerçekleştirilen infazlar devletin egemenliğinin bir görünüşü ve göstergesidir. Devletin kendisini, mutlak egemenliğini en iyi görebileceği yerlerden biri ölüm cezasına çarptırılan mahkûmların infazıdır.⁸⁵ Ölüm cezası, egemenliğin teolojik-politik kökeninden, teolojik-politik gelenekten bağımsız olarak düşünülemez. Devlet, yaşam ve ölüm üzerinde bir güce, otoriteye sahiptir ve yasaları dayanak alarak ölüm cezası verme hakkını meşrulaştırır. Cezanın

⁸¹ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 256.

⁸² Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 267-268.

⁸³ Camus, “Giyotin Üzerine”, 69.

⁸⁴ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 267.

⁸⁵ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 2.

arkasında yatan yasaların ise teolojik bir dayanağı vardır. Dolayısıyla devlet bu hakkını daha yüksek bir otoriteye dayanarak meşru kılar. Bununla beraber Derrida'ya göre ölüm cezası meşrulaştırıldığında kendi kendisiyle çelişecektir çünkü onu meşrulaştırmak genel olarak öldürmeyi meşrulaştırmak anlamına gelecektir. Bir yandan öldürmeyi yasaklayıp diğer taraftan ölüm cezası onaylanamaz. Ayrıca yaşam hakkının kutsal olduğunu söyleyip suçlulara ölüm cezası verilerek infazlarının gerçekleştirilmesi de çelişkili bir durumdur. Hukuki bir dayanağı kendinde barındırmaz.⁸⁶

Derrida için, ölüm cezasını savunan düşünürler bu konuda çelişkili düşünceler ortaya koymuşlardır. Örneğin, Kant gibi ölüm cezasının sıkı bir savunucusu bir yandan cinayetin ölümle cezalandırılmasını savunurken diğer yandan düelloda bir başkasını öldürmenin ya da evlilik dışı doğan çocuğun anne tarafından öldürülmesinin ölümle cezalandırılmaması, buna karşın devlete karşı isyanda bulunanların ve güvenliğini tehdit edenlerin ölümle cezalandırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu gibi örnekler, Derrida için Kant'ın ölüm cezasından yana olan görüşünü zayıflatan yanlardır. Derrida ölüm cezasına karşı çıkan kimi düşünürlerin ortaya koydukları argümanların ise bazı noktalarda onu destekleyen argümanlar haline geldiğini gösterir. Sözelimi, Camus'nün bir yandan ölüm cezasına karşı çıkması diğer yandan Antik Yunan'da ölüm cezasının uygulanmasında baldıran otunun kullanılmasını savunması Derrida'nın dikkatimizi çektiği noktalardır. Ayrıca ölüm cezasına karşı veya ondan yana olan düşünürlerin argümanlarına bakıldığında onların bir kısmının istisnai durumlarda ölüm cezasını onayladıkları görülmektedir. Dolayısıyla ölüm cezasının kaldırılması yönünde ortaya konulan görüşlerin, yetersiz olduğu, yani yeterince güçlü olmadıkları açıktır. Son olarak onun değindiği diğer önemli bir nokta ise saf bir oto- ve hetero-cezanın olmadığını bundan ötürü infazın intihara, hetero-cezanın da oto cezaya dönüşebileceğidir. Bu da Derrida'yı bunlar arasındaki sınırların titrediği ve karar verilemez olduğu sonucuna götürür.

Derrida ölüm cezasının kaldırılmasından yanadır. O, öncelikle yaşamını kurtarmak için ölüm cezasına karşı olduğunu, çünkü kendi boynunu, yaşadığı, sevdiği yaşamı kurtarmak istediğini dile getirir.⁸⁷ Bununla birlikte Derrida, ölüm cezasına karşı rasyonel, felsefi bir argüman ortaya koymaz. Daha önce belirtildiği üzere filozofların da ona karşı çıkmadıklarını, çıkanların ise sağlam argümanlar

⁸⁶ Oliver, "Opening the Blinds on Botched Executions: Interrupting the Time of the Death Penalty", 195-196.

⁸⁷ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 254-255.

ortaya koymadığını ve onu meşrulaştırdığını savunur. Ölüm cezasının kaldırılmasını ileri süren düşünürlerin düştükleri duruma düşmemek adına, başka bir deyişle onlar gibi ölüm cezasının kaldırılmasını koşullara bağlamayarak, istisnai durumlarda onu savunmayarak “koşulsuz yaşam hakkı” adına onun kaldırılması için bir girişim içinde bulunmaktan yanadır. Ancak ölüm cezasının koşulsuz olarak bu dünyada kaldırılması durumunda bile onun varlığını “bir miktar” sürdüreceğini, dolayısıyla hayatta kalacağını savunur. Derrida’ya göre onun “önünde başka hayatlar ve dişlerini geçireceği başka hayatlar olacaktır.”⁸⁸ Çünkü Derrida’nın düşüncelerine dayanılarak⁸⁹ ölüm cezası kaldırılrsa da ölüme mahkumiyetlerin farklı şekillerde var olmaya devam edebileceği söylenebilir. Ölümle yüz yüze gelen bir insanın yardımına koşmamak, kendi ülken, ırkın, aileden vs. olmadıkları için hastalık, yoksulluk ya da açlık nedeniyle insanların ölmesine izin vermek ya da göz yummak, onlara yardım eli uzatmamak da onları ölüme mahkûm etmektir bir bakıma. Aynı zamanda insanların bu şekilde davranması onların ölümüne ilişkin masumiyetlerini de ortadan kaldırır.

⁸⁸ Derrida, *The Death Penalty, Volume I*, 282-283.

⁸⁹ Derrida, *The Death Penalty, Volume II*, 78-79.

KAYNAKÇA

- Ataner, Atilla. "Kant on Capital Punishment and Suicide". *Kant Studien* 97, Issue 4 (2006): 452-482. Erişim Tarihi: Ağustos 10, 2024. doi: 10.1515/KANT.2006.028.
- Beccaria, Cesera. *Suçlar ve Cezalar Hakkında*. Çeviren. Sami Selçuk. 10. Baskı, Ankara: İmge Kitabevi, 2022.
- Camus, Albert. "Giyotin Üzerine". İçinde *Ölüm Cezası Üzerine Düşünceler*, A. Camus/A. Koestler. Çeviren. Ali Sirmen. 11-71. İstanbul: Alan Yayıncılık, 1986.
- Derrida, Jacques. *The Death Penalty, Volume I*. Çeviren. Peggy Kamuf. Ed. Geoffrey Bennington ve Peggy Kamuf. Chicago: The University of Chicago Press, 2014.
- Derrida, Jacques. *The Death Penalty, Volume II*. Çeviren. Elizabeth Rottenberg, Ed. Geoffrey Bennington and Peggy Kamuf. Chicago: The University of Chicago Press, 2017.
- Derrida, Jacques. *Gün Doğmadan, Elisabeth Roudinesco ile Konuşma*. Çeviren. Kenan Sarıalioğlu. İstanbul: Dharma Yayınları, 2006.
- Derrida, Jacques. *İsim Hariç*. Çeviren. Didem Eryar. İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2008.
- Derrida, Jacques. "Yasanın Gücü: Otoritenin Mistik Temeli". Çeviren. Zeynep Direk. İçinde *Şiddetin Eleştirisi Üzerine*, Haz. Aykut Çelebi. İstanbul: Metis Yayınları, 2010.
- De Ville, Jacques. "On Crime and Punishment: Derrida Reading Kant". *Law and Critique* (2020) 31:93–111. Erişim Tarihi: 23 Ağustos, 2024. doi: 10.1007/s10978-019-09254-7.
- Dutoit, Thomas. "Kant's Retreat, Hugo's Advance, Freud's Erection; or Derrida's Displacements in His Death Penalty Lectures". *The Southern Journal of Philosophy*, Volume 50, *Spindel Supplement* (2012): 107–35. Erişim Tarihi: 14 Ağustos, 2024. doi:10.1111/j.2041-6962.2012.00117.x.

Fritsch, Mathias, "Derrida on the Death Penalty". *The Southern Journal of Philosophy*, Volume 50, Spindel Supplement (2012):56-73. Erişim Tarihi: Ağustos 12, 2024. doi: 10.1111/j.2041-6962.2012.00121.x.

Hoag, Robert. "Capital Punishment", *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Erişim Tarihi: Ağustos 8, 2024. <https://iep.utm.edu/death-penalty-capital-punishment/>.

İnceoğlu, Sibel. *Ölme Hakkı (Ötenazi)*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1999.

Jerade, Miriam. "Mors certa, hora incerta: Derrida on Finitude and the Death Penalty". Çevirmen. Felipe Quinteros. *The New Centennial Review*, Vol. 17, No. 3, Finitude (Winter 2017): 103-121.

Kant, Immanuel. *Ahlakın Metafiziği-Hukuk Öğretisinin Metafizik Temel İlkeleri*. Çeviren. Altan Heper. 2. Baskı. Ankara: Fol, 2023.

234

La Caze, Marguerite. "Derrida: Opposing Death Penalties". *Derrida Today*, Vol. 2, No. 2 (2009): 186-199. Erişim Tarihi: Şubat 22, 2024. doi: 10.3366/E1754850009000529.

Lawlor, Leonard. "Philosophical Debates About Derrida and the Death Penalty: State of the Question", *The Southern Journal of Philosophy* 59(4) (2021): 477-493.

Lucy, Niall. *Derrida Sözlüğü*. Çeviren. Sabri Gürses. Ankara: BilgeSu Yayıncılık, 2012.

Naas, Michael. "Always the Other Who Decides: On Sovereignty, Psychoanalysis, and the Death Penalty". İçinde *Deconstructing the Death Penalty: Derrida's Seminars and the New Abolitionism*, Ed. Kelly Oliver ve Stephanie M. Straub. New York: Fordham University Press, 2018.

Naas, Michael. "Kant with Freud: Derrida's Analysis of the Ancient Dream of Self-Punishment". *Law and Critique*, Vol. 27 (2016): 151-169.

Oliver, Kelly. "Opening the Blinds on Botched Executions: Interrupting the Time of the Death Penalty", İçinde *Deconstructing the Death Penalty: Derrida's Seminars and the New Abolitionism*, Ed. Kelly Oliver ve Stephanie M. Straub. New York: Fordham University Press, 2018.

- Ogar, Joseph N., Idagu, Abel Ushie, Bassey, Samuel Akpan. "Evaluation of Jacques Derrida's Position on Death Penalty; A Case against the Abolitionist". *OmniScience: A Multi-disciplinary Journal*, 7 (1), 2017.
- Yost, Benjamin S. "Kant's Justification of the Death Penalty Reconsidered". *Kantian Review*, Volume 15, Issue 02, (2010): 1-27. Erişim Tarihi: 22 Ağustos, 2024. doi: 10.1017/S1369415400002417.

ÖLÜM CEZASI VE YAPIBOZUM
THE DEATH PENALTY AND ITS DECONSTRUCTION
Fatma ERKEK